

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою Радою ХНМУ
від 30.01.2025 р. Протокол № 3

Введено в дію
Наказ ХНМУ
від 30.01.2025 р. № 33
Ректор ХНМУ
В.В. М'ясоєдов

**ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ В ІНТЕРНАТУРІ ЗА
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ХІРУРГІЯ»**

Галузь знань: І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»

Складова освіти: післядипломна освіта, первинна спеціалізація

Спеціальність: І2 «Медицина»

Спеціальність
в інтернатурі: «Хірургія»

Попередня освіта: ступінь магістра за спеціальністю
222 «Медицина», І2 «Медицина»

РОЗРОБНИКИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Програма розроблена на основі Примірної програми підготовки в інтернатурі за спеціальністю «Хірургія», затвердженою Наказом МОЗ України від 14.07.2022 р. №1219

БОЙКО Валерій Володимирович	Завідувач кафедри хірургії №1 Харківського національного медичного університету, д.мед.н., професор, академік НАМН України, голова групи експертів.
МІНУХІН Дмитро Валерійович	Доцент кафедри хірургії №1 Харківського національного медичного університету, к.мед.н.
КРИВОРУЧКО Ігор Андрійович	Завідувач кафедри хірургії №2 Харківського національного медичного університету, д.мед.н., професор.
ЛУПАЛЬЦОВ Володимир Іванович	Завідувач кафедри хірургії №3 Харківського національного медичного університету, д.мед.н., професор, чл.-кор. НАМН України.
МАКАРОВ Віталій Володимирович	Завідувач кафедри хірургії №4 Харківського національного медичного університету, д.мед.н., професор.
МАМОНТОВ Іван Миколайович	Завідувач кафедри хірургії №5 Харківського національного медичного університету, д.мед.н., доцент.
ІВАНОВА Юлія Вікторівна	Професор кафедри хірургії №1 Харківського національного медичного університету, д.мед.н.
ЄВТУШЕНКО Денис Олександрович	Професор кафедри хірургії №1 Харківського національного медичного університету, д.мед.н.

Фахову експертизу програми проводили:

УСЕНКО Олександр Юрійович	Директор Національного інституту хірургії та трансплантології імені О. О. Шалімова, академік НАМН, експерт групи експертів МОЗ за напрямками "Хірургія. Дитяча хірургія. Ендоскопія".
КУЧЕР Микола Дмитрович	Професор кафедри хірургії № 1 Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, експерт групи експертів МОЗ за напрямками "Хірургія. Дитяча хірургія. Ендоскопія".

ВСТУП

Програма підготовки в інтернатурі з хірургії – єдиний комплекс освітніх та практичних компонентів, спланованих і організованих закладами вищої освіти і базами стажування з метою забезпечення набуття лікарями-інтернами компетентностей, необхідних для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста, їх професійної готовності до самостійної діяльності за фахом, який ґрунтується на академічній доброчесності, медичній етиці та деонтології, доказовій медицині.

Програма базується на сучасних наукових результатах і засадах доказової медицини у сфері хірургії. Програма забезпечує набуття та вдосконалення високого рівня знань та професійних навичок з питань діагностики та лікування основних хірургічних захворювань, оволодіння і засвоєння основних хірургічних навичок та етапів операційних втручань. Узгоджена з аналогічними програмами країн Європи і США. Орієнтує на подальший розвиток, у рамках якого можлива подальша професійна та наукова кар'єра (теоретична та прикладна). Передбачає стажування і проходження практики у хірургічних центрах за кордоном. Орієнтована на застосування спеціальних інформаційних технологій (передачу медичної інформації, застосування експертних систем і баз даних) з метою оптимізації і підвищення ефективності діагностичного і лікувального процесу. Формує фахівців з новим клінічним мисленням, стратегічним стилем здатних генерувати інноваційні технології, викладати, проводити дослідження у сфері надання хірургічної допомоги.

Інтернатура є обов'язковою формою первинної спеціалізації осіб за лікарськими спеціальностями для отримання кваліфікації лікаря-спеціаліста з метою присвоєння звання «лікар-спеціаліст».

Програма підготовки в інтернатурі з хірургії триває три роки та складається з двох частин: освітньої та практичної.

Підготовка лікарів-інтернів в інтернатурі проводиться за індивідуальними навчальними планами, розробленими на підставі програми підготовки в інтернатурі, та навчальних планів, затверджених Вченою радою закладу вищої освіти.

За період підготовки в інтернатурі лікарі-інтерни повинні оволодіти компетенціями, знаннями та навичками, які визначені індивідуальним навчальним планом та програмою підготовки в інтернатурі.

І. ПРОФІЛЬ ПРОГРАМИ

Галузь знань	І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»
Складник освіти	Післядипломна освіта, первинна спеціалізація
Спеціальність	Хірургія
Кваліфікація	Лікар-спеціаліст
Передумови вступу	Диплом за спеціальністю ступінь магістра за спеціальністю 222 «Медицина», І2 «Медицина»
Форма проходження інтернатури	Очна
Мова (и)	Українська
Академічні права інтерна	Безперервний професійний розвиток. Можлива подальша підготовка на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. Здобуття додаткових кваліфікацій та лікарських спеціалізацій (вторинних) в системі освіти дорослих. Робочі місця у Державних спеціалізованих установах, які хірургічну допомогу, самостійне працевлаштування. Також лікар-інтерн має право: Лікарі-інтерни мають право: користуватися лабораторіями, кабінетами, аудиторіями, читальними залами, бібліотеками та іншими навчальними приміщеннями бази стажування лікарів-інтернів та закладу вищої освіти, що здійснює підготовку лікарів-інтернів, в якому вони навчаються в інтернатурі; брати участь у виробничих нарадах кафедр в частині обговорення питань удосконалення освітнього процесу та інших питань, пов'язаних з навчанням, лікарів-інтернів; здійснювати діяльність з відповідної спеціальності з прогресивним рівнем складності під час проходження програми інтернатури; ініціювати зміну бази лікарів-інтернів у до Положення про інтернатуру; брати участь у науково-практичних конференціях, та інших навчальних заходах, які за тематикою відповідають програмі навчання в інтернатурі.

Моніторинг та оцінювання	Відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 22 червня 2021 року № 1254 «Про затвердження Положення про інтернатуру, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за № 1081/36703
Рівень оволодіння	Для кожної компетенції, практичної навички визначаються в кожному з діапазонів від «А» до «D»: А: Має знання, описує. В: Виконує, керує, демонструє під наглядом. С: Виконує, керує, демонструє самостійно. D: Вчить або контролює інших у виконанні, управлінні, демонстрації.
Обсяг програми	Тривалість підготовки в інтернатурі: 33 місяці (5148 годин) (171,6 кредитів ECTS). Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 9 місяців (1404 години, 46,8 кредити ECTS), три місяці щорічно (15,6 кредитів ECTS на рік). Практична частина: (бази стажування) 24 місяці (3744 год., 124,8 кредити ECTS.)
Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Можлива, за умови запровадження програм академічної мобільності відповідно до вимог законодавства та Положення про інтернатуру
Міжнародна кредитна мобільність	Відповідно до розділу V Положення про інтернатуру
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Можливе за умови володіння українською мовою іноземними здобувачами.

II. ГРАФІК ОСВІТНЬОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ПРОХОДЖЕННЯ ІНТЕРНАТУРИ

Тривалість підготовки в інтернатурі: 33 місяці (5148 годин).

Освітня частина: (заклади вищої або післядипломної освіти) 9 місяців (1404 години), три місяці щорічно.

Практична частина: (бази стажування) 24 місяці (3744 год.)

Рік навчання	Місяці											
	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII
Перший	Б	К	К	К	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	В
Другий	Б	Б	Б	Б	Б	К	К	К	Б	Б	Б	В
Третій	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	Б	К	К	К	В

Примітка:

Б – (практична частина інтернатури) проводиться на базі стажування лікарів;

К – (освітня частина інтернатури) проводиться в закладі вищої освіти;

В – відпустка.

III. ПЕРЕЛІК ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПО ЗАКІНЧЕННЮ ІНТЕРНАТУРИ

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ	
ІНТЕГРАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ	Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі надання екстреної та планової хірургічної допомоги, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки, проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог
ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ЗК)	ЗК 1. Здатність спілкуватися другою (іноземною) мовою.
	ЗК 2. Здатність навчатися та самонавчатися.
	ЗК 3. Здатність до усного та письмового спілкування державною мовою.
	ЗК 4. Здатність бути критичним та самокритичним.
	ЗК 5. Здатність діяти на підставі етичних суджень.
	ЗК 6. Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел.
	ЗК 7. Здатність застосовувати знання на практиці.
	ЗК 8. Здатність працювати в команді та брати на себе відповідальність.
	ЗК 9. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування ідей.
	ЗК 10. Здатність до конструктивної взаємодії з іншими людьми, незалежно від їх походження та особливостей культури, і поваги до різноманітності.
	ЗК 11. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
	ЗК 12. Відповідально ставитися до завдань і обов'язків.
ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ПК)	ПК 1. Знати організацію планової та невідкладної допомоги населенню країни (загальні питання), організацію роботи в хірургічному відділенні і в кабінеті поліклініки, перев'язочній, операційній.
	ПК 2. Знати організацію медичної допомоги населенню за умов виникнення екстремальних ситуацій з масовими ушкодженнями.
	ПК 3. Знати основні питання клінічної анатомії.
	ПК 4. Знати нормальну фізіологію систем організму, етіологію та патогенез хірургічних захворювань.
	ПК 5. Орієнтуватись в константах гомеостазу, їх порушеннях та корекції.
	ПК 6. Інтерпретувати результати загальних та спеціальних методів дослідження, робити на основі цих даних узагальнення та практичні висновки;
	ПК 7. Знати питання асептики та антисептики в хірургії; основні документи, які регламентують заходи з підтримання

	санітарно-епідеміологічного режиму хірургічних відділень.
	ПК 8. Знати основи фармакотерапії (зокрема антибіотикотерапії та гормонотерапії), основи імунології, антибіотикопрофілактики в хірургії.
	ПК 9. Знати клінічну симптоматику основних хірургічних захворювань, особливості їх перебігу у дітей, диференційну діагностику хірургічних хвороб з суміжною (урологічною, гінекологічною, терапевтичною) патологією.
	ПК 10. Знати основи фізіотерапії, курортології, лікувального масажу та інших параклінічних методів.
	ПК 11. Знати основи дієтології.
	ПК 12. Знати питання специфічних хірургічних інфекцій (правець, сказ тощо).
	ПК 13. Знати основи післяопераційної реабілітації та положення про тимчасову та стійку втрату працездатності.
	ПК 14. Вміти провести цілеспрямоване клінічне обстеження хворого.
	ПК 15. Визначити необхідний обсяг лабораторних, рентгенологічних та інших спеціальних досліджень, прокоментувати їх результати.
	ПК 16. Вміти чітко визначити тяжкість стану хворого та обсяг реанімаційних заходів.
	ПК 17. Вміти надати невідкладну допомогу хворим в термінальних ситуаціях (масаж серця та інші заходи для відновлення його роботи, штучне дихання, термінова конікотомія/трахеостомія, зупинка зовнішньої кровотечі, профілактика та лікування шоку, промивання шлунка при отруєннях та інші маніпуляції).
	ПК 18. Визначити показання для госпіталізації за профілем та організувати її.
	ПК 19. Провести диференційну діагностику захворювання у дорослих та дітей, в разі потреби організувати консультацію профільних спеціалістів.
	ПК 20. Вміти обґрунтувати тактику консервативного та операційного лікування хворих з хірургічними захворюваннями.
	ПК 21. Вміти обґрунтувати показання до проведення операції з урахуванням стану хворого, необхідності передопераційної підготовки та методів знеболення.
	ПК 22. Вміти визначити групову і реузс-приналежність крові, проводити проби на індивідуальну сумісність, переливати компоненти крові та кровозамінні розчини, діагностувати гемотрансфузійні ускладнення та

	застосовувати заходи боротьби з ними.
	ПК 23. Вміти застосовувати принципи післяопераційного лікування хворих.
	ПК 24. Вміти своєчасно діагностувати і лікувати післяопераційні ускладнення.

IV. ЗМІСТ ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТІВ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ІНТЕРНАТУРИ З «ХІРУРГІЇ»

Курс 1	Організація хірургічної допомоги населенню на сучасному етапі 0,33 кредити (10 год.)	
Навчальна мета	Вивчити організацію хірургічної допомоги населенню, вміти аналізувати діяльність поліклініки, стаціонару, хірурга, вміти проводити експертизу тимчасової непрацездатності та знати порядок скерування хворих на МСЕК, освоїти правові основи хірургічної допомоги.	
Знання		Уміння
1. Основні нормативні документи з організації охорони здоров'я та організації амбулаторно-поліклінічної, кваліфікованої планової та невідкладної хірургічної патології. 2. Основні показники санітарної і демографічної статистики, методика, розрахунок, оцінка, аналіз діяльності поліклініки, стаціонару, хірурга. 3. Організація експертизи тимчасової непрацездатності. Показання та порядок скерування хворих на МСЕК. 4. Правові основи хірургічної допомоги.		1. Розуміти та використовувати принципи управління та планування роботи хірургічної служби. 2. Вміти аналізувати діяльність поліклініки, стаціонару, хірурга. 3. Вміння проводити експертизу тимчасової непрацездатності та знати порядок скерування хворих на МСЕК 4. Освоїти правові основи хірургічної допомоги.
Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)		
№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Заповнення документів, які засвідчують тимчасову непрацездатність.	С
2	Заповнення документів для скерування хворих на МСЕК	С
Курс 2	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії 0,8 кредити (24 год.)	
Навчальна мета	Набути клінічних знань про основи анестезіологічної допомоги та реанімаційних заходах хірургічним хворим.	

Набути клінічних знань та практичних навичок в переливанні компонентів крові, застосуванні трансфузійно-інфузійної терапії. Навчитись застосовувати парентеральне, зондове та лікувальне харчування хірургічним хворим.	
Знання	Уміння
1. Клініко-фізіологічна оцінка загального стану хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення. 2. Місцеві анестетики і види місцевого знеболення. 3. Прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, конікотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен. 4. Надання невідкладної допомоги і реанімаційні заходи при асфіксії, комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами. 5. Інтенсивна терапія при шоку (гіповолемічному, травматичному, анафілактичному, септичному), тромбоеморагічному синдромі. 6. Невідкладна допомога та інтенсивну терапію при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічній з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах. 7. Методи і техніка переливання компонентів крові, посттрансфузійні реакції і ускладнення. 8. Трансфузійно-інфузійна терапія. Парентеральне харчування. 9. Зондове та лікувальне харчування хірургічних хворих.	1. Оцінити загальний стан хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення. 2. Вміти застосовувати місцеві анестетики. 3. Проводити регіональні методи знеболення. 4. Освоїти прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, конікотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен 5. Освоїти реанімаційні заходи при асфіксії (утоплення, повішення, аспірація сторонніх тіл), укусах отруйних змій і комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами. 6. Проводити інтенсивну терапію при шоку (гіповолемічного, травматичного, анафілактичного, септичного), тромбоеморагічному синдромі 7. Надати невідкладну допомогу та інтенсивну терапію при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічній з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах. 8. Набути клінічних знань та практичних навичок в переливанні компонентів крові, застосуванні трансфузійно-інфузійної терапії. 9. Навчитись застосовувати парентеральне, зондове та лікувальне

харчування хірургічним хворим.		
Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)		
№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Венепункція. Венесекція	С
2	Визначення групи крові	С
3	Переливання компонентів крові та її замінників	С
4	Інфузія сольових, колоїдних, плазмозамінних розчинів, харчових речовин	С
5	Визначення групи та резус-приналежності крові	С
6	Визначення венозного тиску	С
7	Місцеве знеболення	С
8	Блокади при переломах ребер	В
9	Регіональна анестезія	С
10	Зондове годування хворих	С
11	Промивання шлунка, аспірація шлункового вмісту	С
12	Введення зонда Блекмора	В
13	Перидуральна анестезія	А
14	Інтубація трахеї	А
15	Звільнення дихальних шляхів від сторонніх тіл. Штучне дихання.	В
16	Допоміжне дихання. Штучна вентиляція легенів	А
17	Закритий масаж серця	В
18	Трахеостомія	В
19	Пункція трахеї і мікроіригація бронхіального дерева	С
20	Конікотомія	С
21	Катетеризація і промивання сечового міхура	С
22	Новокаїнова блокада сім'яного канатика	С
23	Спинномозкова пункція	А
24	Прямий масаж серця	А
25	Дефібриляція серця	В
26	Пункція серця	В

27	Катетеризація центральних і периферичних вен	В
Курс 3	Абдомінальна хірургія 20,8 кредити (624 год.)	
Навчальна мета	Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань органів черевної порожнини	
Знання		Уміння
1. Хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки. 2. Метаболічний синдром. 3. Гостра непрохідність кишок. 4. Тромбоз і емболія судин брижі кишок. 3. Гострий апендицит. 4. Хірургічні захворювання тонкої кишки. 5. Хірургічні захворювання печінки. 6. Хірургічні захворювання жовчних шляхів. 7. Хірургічні захворювання селезінки. 8. Захворювання підшлункової залози. 9. Грижі живота. 10. Травма живота.		1. Вміти діагностувати хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки та їх ускладнення та визначати лікувальну тактику. 2. Вміти діагностувати метаболічний синдром та визначати лікувальну тактику. 3. Вміти діагностувати кишкову непрохідність та визначати лікувальну тактику. 4. Вміти діагностувати гострий мезентеріальний тромбоз та визначати лікувальну тактику. 5. Вміти діагностувати гострий апендицит та його ускладнення та визначати лікувальну тактику. 6. Вміти діагностувати хірургічні захворювання тонкої кишки та визначати лікувальну тактику. 7. Вміти діагностувати хірургічні захворювання печінки та визначати лікувальну тактику. 8. Вміти діагностувати хірургічні захворювання жовчних шляхів та їх ускладнення, визначати лікувальну тактику. 9. Вміти діагностувати хірургічні захворювання селезінки та визначати лікувальну тактику. 10. Вміти діагностувати захворювання підшлункової залози та визначати лікувальну тактику. 11. Вміти діагностувати грижі живота та визначати лікувальну тактику 12. Вміти діагностувати травму живота та визначати лікувальну тактику.

Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)		
№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пункція черевної порожнини	В
2	Лапароцентез. Діагностичний перитонеальний лаваж	С
3	Апендектомія	С
4	Лапароскопічна апендектомія	В
5	Гастро-, дуоденотомія, висічення, екстеріоризація виразки	С
6	Операції при защемлених грижах	В
7	Ентеротомія	С
8	Резекція кишки	В
9	Ілеотрансверзостомія	В
10	Гастротомія. Прошивання варикозно-розширених вен кардіального відділу стравоходу	А
11	Цеко-, трансверзо-, сигмостомія	В
12	Інтубація кишок	В
13	Роз'єднання зрощень при спайковій кишковій непрохідності Лапароскопічний адгезіолізис	В
14	Лапаротомія при перитонітах, дренування черевної порожнини	С
15	Інтраперитонеальний лаваж	В
16	Лапароскопічна холецистектомія	В
17	Холедохотомія і холедохостомія	А
18	Накладання білідигестивних анастомозів	А
19	Дуоденотомія, папілотомія, папілопластика	А
20	Дренування сальникової сумки при панкреатитах	В
21	Секвестректомія, резекція хвоста підшлункової залози	А
22	Дренування заочеревинного простору включаючи пункцій не під УЗД контролем	А
23	Операція при кістах підшлункової залози: марсупілізація, внутрішнє дренування	А
24	Резекція шлунка за Більрот І	В
25	Резекція шлунка за Більрот ІІ	В
26	Селективна проксимальна ваготомія	В
27	Операції при пупкових грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В
28	Операції при грижах білої лінії живота включаючи лапароскопічну герніопластику	В
29	Операції при пахвинних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В

30	Операції при стегнових грижах	В
31	Операції при післяопераційних грижах включаючи лапароскопічну герніопластику	В
32	Спленектомія	В
33	Зашивання рани печінки	В
34	Зашивання ушкоджень кишок	В
35	Проксимальна резекція шлунка	А
36	Гастректомія	А
37	Гастростомія	А
38	Гастроентеростомія	А
39	Оглядова рентгеноскопія живота	А
40	Рентгеноскопія шлунково-кишкового тракту	А
41	Ультрасонографічне обстеження органів черевної порожнини та заочеревинного простору	А
42	Комп'ютерне обстеження органів черевної порожнини та заочеревинного простору	А
43	Фіброгастроудоденоскопія	В
44	Холецистостомія	А
45	Фістулографія і фістулоскопія	В
46	Відеолапароскопічна холецистектомія	А
Курс 4		Проктологія 2,4 кредити (72 год.)
Навчальна мета		Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань ободової та прямої кишки
Знання		Уміння
1. Захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу. 2. Захворювання ободової кишки.		1. Вміти діагностувати захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу та визначати лікувальну тактику. 2. Вміти діагностувати захворювання ободової кишки та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)		
№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пальцеве дослідження прямої кишки	С
2	Аноскопія	С

3	Ректороманоскопія	В
4	Фіброколоноскопія	А
5	Операції при геморої	В
6	Вскриття гострого парапроктиту	С
7	Висічення тріщини заднього проходу	В
8	Видалення кісти куприка	В
9	Видалення епітеліальних куприкових ходів «пілонідальна хвороба»	В
10	Правобічна і лівобічна геміколектомії. Резекція поперечно-ободової кишки	А
11	Резекція сигмоподібної кишки	А
12	Операція Гартмана	В
13	Висока передня резекція прямої кишки	А
14	Черевно-анальна резекція прямої кишки	А
15	Екстирпація прямої кишки	А
Курс 5		Хірургічні захворювання ендокринних органів 1,2 кредити (36 год.)
Навчальна мета		Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань ендокринних органів.
Знання		Уміння
1. Хірургічне лікування захворювань щитоподібної та паращитоподібних залоз. 2. Хірургічне лікування захворювань інсулярного апарату підшлункової залози. 3. Хірургічне лікування захворювань наднирників.		1. Вміти діагностувати хірургічні захворювання щитоподібної та паращитоподібних залоз та визначати лікувальну тактику. 2. Вміти діагностувати хірургічні захворювання інсулярного апарату підшлункової залози та визначати лікувальну тактику. 3. Вміти діагностувати хірургічні захворювання наднирників та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)		
№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Субтотальна резекція щитоподібної залози.	А
2	Тироїдектомія.	А
3	Гемітироїдектомія.	А
4	Ампутація I пальця стопи.	с
5	Аутодермопластика	С
6	Ампутація нижньої кінцівки	В

Курс 6		Хірургічні захворювання судин 1,2 кредита (36 год.)
Навчальна мета		Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування хірургічних захворювань судин.
Знання		Уміння
1. Захворювання венозної системи. 2. Захворювання артеріальної системи. 3. Ушкодження кровоносних судин. 4. Захворювання лімфатичної системи кінцівок.		1. Вміти діагностувати хірургічні захворювання венозної системи та визначати лікувальну тактику. 2. Вміти діагностувати хірургічні захворювання артеріальної системи та визначати лікувальну тактику. 3. Вміти діагностувати ушкодження кровоносних судин та визначати лікувальну тактику. 4. Вміти діагностувати захворювання лімфатичної системи кінцівок та визначати лікувальну тактику.
Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)		
№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Операції при варикозному розширенні вен нижньої кінцівки: Маделунга, Нарата, Бебкока, Кляппа, Операція Лінтона- Кокета	В
2	Ендовенозна лазерна абляція та радіочастотна абляція вен нижніх кінцівок	С
3	Ультрасонографія судин нижніх кінцівок	А
4	Реовазографія	В
5	Капіляроскопія	С
6	Флебोगрафія	А
7	Аутовенозні шунтуючі операції на артеріях нижніх кінцівок	А
8	Накладання джгута	С
9	Накладання судинного шва	А
Курс 7		Гнійні хірургічні захворювання 1,2 кредита (36 год.)
Навчальна мета		Вивчити етіологію, патогенез, діагностику та лікування гнійних хірургічних захворювань.
Знання		Уміння

1. Загальні дані про рани. Особливості і класифікація ран. Первинна хірургічна обробка рани. Рання, відтермінована, пізня хірургічна обробка рани. Загоєння рани: первинне, вторинне. 2. Гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових сумок (бурсити) 3. Дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта. Деформації опорно-рухового апарату 4. Госпітальна інфекція та її профілактика 5. Гнійна рана. 6. Місцеві гнійні запальні процеси. 7. Сепсис. 8. Перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини. 9. Специфічні інфекції.	1. Вміти діагностувати, провести обробку рани та визначати лікувальну тактику. 2. Вміти діагностувати гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових сумок (бурсити) та визначати лікувальну тактику. 3. Вміти діагностувати дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта та визначати лікувальну тактику. 4. Вміти діагностувати госпітальну інфекцію та проводити профілактику. 5. Вміти діагностувати гнійні рани та визначати лікувальну тактику. 6. Вміти діагностувати місцеві гнійні запальні процеси та визначати лікувальну тактику. 7. Вміти діагностувати сепсис та визначати лікувальну тактику. 8. Вміти діагностувати перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини та визначати лікувальну тактику. 9. Вміти діагностувати специфічні інфекції та визначати лікувальну тактику.
---	--

Практичні навички/компетентності
(зазначаємо залежно від спеціальності)

№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Пункція колінного суглоба	С
2	Первинна хірургічна обробка ран м'яких тканин	С
3	Секвестректомія	В
4	Операції при бурситах	В
5	Пункційне дренування періапендикулярного абсцесу під контролем УЗД	В
6	Розкриття міжпетлевих абсцесів	С
7	Розкриття абсцесу Дугласового простору	В
8	Розкриття піддіафрагмального абсцесу	В
9	Пункція абсцесів черевної порожнини під УЗД контролем	А

Курс 8		Амбулаторна хірургія 1,2 кредита (36 год.)
Навчальна мета	Вивчити організацію амбулаторної хірургічної допомоги хірургічне лікування гнійних та негнійних захворювань шкіри та підшкірної клітковини.	
Знання		Уміння
1. Організація амбулаторної хірургічної допомоги. 2. Гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини. 3. Негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини.		1. Освоїти правові нормативи діяльності хірурга в поліклініці, диспансерний огляд, експертизу тимчасової непрацездатності хірургічних хворих. 2.Вміти діагностувати гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини та визначати лікувальну тактику. 3.Вміти діагностувати негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини.
Практичні навички/компетентності (зазначаємо залежно від спеціальності)		
№ з/п	Перелік практичних навичок/компетентностей	Рівень оволодіння
1	Розкриття карбункулів, гідраденітів	С
2	Розкриття абсцесів	С
3	Операції при підшкірному, шкірному панариціях, пароніхії	С
4	Операції при сухожилковому і кістковому панариціях	С
5	Розкриття гнійників кисті	С
6	Видалення доброякісних пухлин м'яких тканин (ліпом, фібром)	С
7	Видалення доброякісних пухлиноподібних утворів м'яких тканин (атером, гігром)	С
8	Видалення сторонніх тіл з м'яких тканин	С
9	Місцеве знеболення при гнійних захворюваннях кисті	С
10	Пункція абсцесів підшкірної клітковини	С

V. Суміжні цикли дисциплін професійної підготовки

12,4 кредита (372 год.)

№ з/п	Назва циклу	Кількість годин
1	Торакальна хірургія	66 / 2,2 кредита
2	Трансплантологія	36 / 1,2 кредита
3	Опіки та відмороження	72 / 2,4 кредита
4	Хірургія серця та магістральних судин	36 / 1,2 кредита
5	Невідкладна гінекологія	14 / 0,47 кредита
6	Невідкладна урологія	14 / 0,47 кредита
7	Дитяча хірургія 3.	14 / 0,47 кредита
8	Онкологія	72 / 2,4 кредита
9	Травматологія та ортопедія	14 / 0,47 кредита
10	Загальна патологія	14 / 0,47 кредита
11	Нейрохірургія	14 / 0,47 кредита

VI. Додаткові програми

4,67 кредита (140 год.)

№ з/п	Назва циклу	Кількість годин
1	Медицина невідкладних станів	14 / 0,47 кредита
2	Військово-медична підготовка	8 / 0,27 кредита
3	Військово-спеціальна підготовка	12 / 0,4 кредита
4	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	6 / 0,2 кредита
5	СНІД і вірусні гепатити	6 / 0,2 кредита
6	Особливо небезпечні інфекції	12 / 0,4 кредита
7	Туберкульоз	6 / 0,2 кредита
8	Клінічна імунологія	6 / 0,2 кредита
9	Імунопрофілактика	6 / 0,2 кредита
10	Ведення поширених психічних розладів на первинному рівні медичної допомоги із використанням керівництва mhGAP	6 / 0,2 кредита
11	Протидія насильства в сім'ї	6 / 0,2 кредита

VII. ДОДАТКОВІ ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Освітня частина

підготовки в інтернатурі лікарів-інтернів за спеціальністю «хірургія»

Код курсу	Назва курсу	Кількість годин			
		Лекції	Практика	Семінари	Разом
Обов'язкові компоненти					
Цикли дисциплін професійної підготовки					
1	Організація хірургічної служби населенню	2	4	4	10/0,33
2	Анестезіологія, реаніма-тологія та інтенсивна терапія в хірургії	6	12	6	24/0,8
3	Абдомінальна хірургія	30	474	120	624/20,8
4	Проктологія	6	36	30	72/2,4
5	Хірургічні захворювання ендокринних органів	4	16	16	36/1,2
6	Хірургічні захворювання судин	4	16	16	36/1,2
7	Гнійні хірургічні захворювання	4	16	16	36/1,2
8	Амбулаторна хірургія	4	16	16	36/1,2
Суміжні цикли дисциплін професійної підготовки					
9	Торакальна хірургія	6	30	30	66/2,2
10	Трансплантологія	4	16	16	36/1,2
11	Опіки та відмороження	6	36	30	72/2,4
12	Хірургія серця та магістральних судин	4	16	16	36/1,2
13	Невідкладна гінекологія	2	6	6	14/0,47
14	Невідкладна урологія	2	6	6	14/0,47
15	Дитяча хірургія	2	6	6	14/0,47
16	Онкологія	6	36	30	72/2,4
17	Травматологія та ортопедія	2	6	6	14/0,47
18	Загальна патологія	2	6	6	14/0,47
19	Нейрохірургія	2	6	6	14/0,47
Разом		98	760	382	1240/41,3
Додаткові цикли					
Цикли дисциплін загальної підготовки					
1	Медицина невідкладних станів	6	36	30	72/2,4
2	Військово-медична підготовка	6	-	2	8/0,3
3	Військово-спеціальна підготовка	8	-	4	12/0,4

4	Організація невідкладної медичної допомоги при надзвичайних ситуаціях	4	-	2	6/0,2
5	СНІД і вірусні гепатити	4	-	2	6/0,2
6	Особливо небезпечні інфекції	8	-	4	12/0,4
7	Туберкульоз	4	-	2	6/0,2
8	Клінічна імунологія	4	-	2	6/0,2
9	Імунопрофілактика	4	-	2	6/0,2
10	Протидія насильства в сім'ї	4	-	2	6/0,2
11	Ведення поширених психічних розладів на первинному рівні медичної допомоги із використанням керівництва mhGAP	4	-	2	6/0,2
Разом		56	36	54	146/4,87
	Базовий та річний підсумковий контроль знань			12	12/0,4
	Державна атестація включаючи і комп'ютерний контроль			6	6/0,2
Загалом		154	802	454	1404/46,7

**Практична частина
підготовки в інтернатурі лікарів-інтернів на базах
стажування за спеціальністю «хірургія»**

Тривалість 24 місяці — 744 годин

Назва відділення (установи)	Курс навчальної програми	Кільк. навч. годин
Хірургічне відділення, яке надає невідкладну хірургічну допомогу	Невідкладна абдомінальна хірургія	1092/36,4
Хірургічне відділення, яке надає планову хірургічну допомогу	Планова абдомінальна хірургія	978/32,6
Торакальне відділення	Торакальна хірургія	156/5,2
Проктологічне відділення	Проктологія	156/5,2
Відділення гнійної хірургії	Гнійна хірургія	156/5,2
Відділення серцево-судинної хірургії	Серцево-судинної хірургії	156/5,2
Відділення ендокринної хірургії	Ендокринна хірургія	156/5,2
Опікове відділення	Опікова травма	156/5,2
Хірургічний кабінет поліклініки	Амбулаторна хірургія	156/5,2
Травмпункт	Травматологія	78/2,6
Відділення невідкладної гінекології	Невідкладна гінекологія	78/2,6
Урологічне відділення	Невідкладна урологія	78/2,6
Онкодиспансер	Онкологія	156/5,2
Дитяче хірургічне відділення	Дитяча хірургія	156/5,2
Підсумковий контроль		36

Разом	3744/124,8
-------	------------

Тематичний план лекцій для лікарів-інтернів I року навчання

№ п/п	Тема лекції	Кількість годин
1	Організація хірургічної допомоги населенню: основні нормативні документи з організації охорони здоров'я та організації амбулаторно-поліклінічної, кваліфікованої планової та невідкладної хірургічної патології; основні показники санітарної і демографічної статистики, методика, розрахунок, оцінка, аналіз діяльності поліклініки, стаціонару, хірурга.	1
2	Організація хірургічної допомоги населенню: організація експертизи тимчасової непрацездатності. Показання та порядок скерування хворих на МСЕК; правові основи хірургічної допомоги.	1
3	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: клініко-фізіологічна оцінка загального стану хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення; Місцеві анестетики і види місцевого знеболення.	1
4	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: Прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, конікотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен; надання невідкладної допомоги і реанімаційні заходи при асфіксії, комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами.	2
5	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: інтенсивна терапія при шоку (гіповолемічному, травматичному, анафілактичному, септичному), тромбогеморагічному синдромі; невідкладна допомога та інтенсивну терапію при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічній з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах.	2
6	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: методи і техніка переливання компонентів крові, посттрансфузійні реакції і ускладнення; трансфузійно-інфузійна терапія; парентеральне харчування; зондове та	1

	лікувальне харчування хірургічних хворих.	
7	Абдомінальна хірургія: хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки, діагностика, ускладнення, визначення лікувальної тактики; хірургічні втручання; особливості післяопераційного періода.	6
8	Абдомінальна хірургія: метаболічний синдром; клініка, діагностика та лікування.	2
9	Абдомінальна хірургія: гостра непрохідність кишок; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	2
10	Абдомінальна хірургія: тромбоз і емболія судин брижі кишок; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	2
11	Абдомінальна хірургія: гострий апендицит; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	2
12	Абдомінальна хірургія: хірургічні захворювання тонкої кишки; виразки тонкої кишки, дивертикули, дивертикуліт Меккеля, мезоаденіт, зовнішні кишкові нориці.	2
13	Абдомінальна хірургія: хірургічні захворювання печінки; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	3
	Всього	27

Тематичний план лекцій для лікарів-інтернів інтернів II року навчання

№ з/п	Теми лекцій	Кількість годин
1	Абдомінальна хірургія: Хірургічні захворювання жовчних шляхів; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	3
2	Абдомінальна хірургія: Хірургічні захворювання селезінки; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	2
3	Абдомінальна хірургія: Захворювання підшлункової залози; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	2
4	Абдомінальна хірургія: Грижі живота; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	2
5	Абдомінальна хірургія: Травма живота; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	2

6	Проктологія: захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	3
7	Проктологія: захворювання ободової кишки; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	3
8	Хірургічні захворювання ендокринних органів: хірургічне лікування захворювань щитоподібної та паращитоподібних залоз.	2
9	Хірургічні захворювання ендокринних органів: хірургічне лікування захворювань інсулярного апарату підшлункової залози (інсулінома і ульцерозна аденома підшлункової залози).	1
10	Хірургічні захворювання ендокринних органів: хірургічне лікування захворювань наднирників (пухлини мозкового та кіркового шару).	1
11	Хірургічні захворювання судин: захворювання венозної системи; (гострі тромботичні і запальні захворювання системи нижньої порожнистої вени: тромбофлебіт, флеботромбоз нижніх кінцівок, посттромбофлебітичний синдром, варикозна хвороба; гострий тромбоз системи верхньої порожнистої вени).	1
12	Хірургічні захворювання судин: захворювання артеріальної системи; (облітеруючі захворювання артерій кінцівок: облітеруючий ендартеріїт, облітеруючий тромбангіїт (хвороба Бюргера), облітеруючий атеросклероз; емболія і гострий тромбоз артерій нижніх кінцівок).	1
13	Хірургічні захворювання судин: ушкодження кровоносних судин (перев'язка, катетеризація та відновлення прохідності судин: види судинних швів, трансплантація і протезування судин, шунтування судин).	1
14	Хірургічні захворювання судин: захворювання лімфатичної системи кінцівок (лімфедема (слоновість), лімфангоїт, лімфаденіт).	1
15	Гнійні хірургічні захворювання: загальні дані про рани; особливості і класифікація ран; первинна хірургічна обробка рани; рання, відтермінована, пізня хірургічна обробка рани; загоєння рани: первинне, вторинне.	1
16	Гнійні хірургічні захворювання: гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових суток (бурсити); дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта; деформації опорно-рухового апарату.	1
	Всього	27

**Тематичний план лекцій для лікарів-інтернів інтернів III року
навчання**

№ з/п	Теми лекцій	Кількість годин
1	Гнійні хірургічні захворювання: Госпітальна інфекція та її профілактика; гнійна рана; місцеві гнійні запальні процеси.	1
2	Гнійні хірургічні захворювання: сепсис; перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини; специфічні інфекції.	1
3	Амбулаторна хірургія: організація амбулаторної хірургічної допомоги (нормативи діяльності хірурга в поліклініці, диспансерний огляд, експертиза тимчасової непрацездатності хірургічних хворих).	1
4	Амбулаторна хірургія: гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини (фурункул, фурункульоз, бешиха, еризипелоїд, карбункул, гідраденіт, абсцес, флегмона).	2
5	Амбулаторна хірургія: негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини (атероми, фіброми та ін.).	1
6	Торакальна хірургія: гнійно-запальні захворювання органів грудної клітки (абсцес і гангрена легень, бронхоектатична хвороба, плеврити, емпієми плеври, гострий піопневмоторакс, медіастиніт, бронхіальні нориці).	2
7	Торакальна хірургія: негнійні захворювання органів грудної клітки (кісти та полікістоз легень, спонтанний пневмоторакс, легенева кровотеча).	2
8	Торакальна хірургія: міастенія як хірургічна проблема.	2
9	Трансплантологія: етапи розвитку трансплантації органів і створення штучних органів; організація служби гемодіалізу і трансплантації органів в Україні, законодавчі та нормативні акти; питання етики та деонтології, диспансеризація, МСЕК та реабілітація хворих, інвалідність.	1
10	Трансплантологія: трансплантаційна імунологія: гістосумісність типування тканин; імунобіологія відторгнення трансплантату; імуносупресія при трансплантації; імунологічний моніторинг.	1
11	Трансплантологія: трансплантація нирки, однієї або двох легень, ортотопічна трансплантація печінки, підшлункової залози та серця. Донорське забезпечення трансплантації.	2
12	Опіки та відмороження: I. Опіки, класифікація, ознаки; перша медична допомога в бойових і небойових умовах; особливості ураження бойовими вогнесумішами, перша медична допомога; особливості допомоги при опіках очей та дихальних шляхів різного походження; хімічні опіки.	3

13	Опіки та відмороження: II. Відмороження: класифікація, ознаки; траншейна стопа, замерзання; перша медична допомога в бойових і небойових умовах. Гіпертермія, перша медична допомога в бойових і небойових умовах.	3
14	Хірургія серця та магістральних судин: сучасний стан кардіохірургії. Діагностика та диференційна діагностика патології серця та магістральних судин. Комплексне лікування патології серця та магістральних судин. Особливості кардіохірургічних операцій. Методи профілактики та лікування ускладнень в кардіохірургії.	1
15	Хірургія серця та магістральних судин: Набуті вади серця й захворювання перикарду. Класифікація. Загальні особливості діагностики та диференційної діагностики набутих вад серця. Характеристика мітральних і аортальних клапанних вад серця. Покази до застосування відкритих хірургічних та ендоваскулярних методів лікування. Методи профілактики ускладнень. Захворювання перикарду. Класифікація. Клініка, діагностика, лікування.	1
16	Хірургія серця та магістральних судин: Ішемічна хвороба серця. Анатомія вінцевого кровопостачання. Методи діагностики патології коронарних артерій. Покази до застосування хірургічних та ендоваскулярних методів лікування коронарного атеросклерозу. Хірургічні та ендоваскулярні методи лікування різних форм ІХС. Методи профілактики ускладнень.	1
17	Хірургія серця та магістральних судин: Аневризми грудної та черевної аорти; розшаровуючі аневризми аорти. Визначення. Класифікація. Етіологія, патогенез. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика та лікувальна тактика при аневризмах аорти. Хірургічні та ендоваскулярні методи лікування.	1
	Всього	26

**Тематичний план практичних занять та семінарів
для лікарів-інтернів I року навчання**

№ п/п	Тема практичного заняття/семінара	Кількість годин	
		Пр	С
1	Організація хірургічної допомоги населенню: основні нормативні документи з організації охорони здоров'я та організації амбулаторно-поліклінічної, кваліфікованої планової та невідкладної хірургічної патології; основні показники санітарної і демографічної статистики, методика, розрахунок, оцінка, аналіз діяльності поліклініки, стаціонару, хірурга.	2	2
2	Організація хірургічної допомоги населенню: організація експертизи тимчасової непрацездатності. Показання та порядок скерування хворих на МСЕК; правові основи хірургічної допомоги.	2	2
3	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: клініко-фізіологічна оцінка загального стану хворого; визначення ступеня ризику операцій; премедикація, підготовка хворого до загального знеболення; Місцеві анестетики і види місцевого знеболення.	3	1
4	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: Прийоми і методи підтримання і відновлення життєвих функцій організму: інтубація трахеї, пункція та катетеризація трахеї, конікотомія, трахеостомія, штучна вентиляція легень, непрямий та прямий масаж серця, дефібриляція серця, пункція серця, катетеризація центральних і периферичних вен; надання невідкладної допомоги і реанімаційні заходи при асфіксії, комах, отруєннях газами і сипучими хімічними речовинами, грибами.	3	1
5	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: інтенсивна терапія при шоку (гіповолемічному, травматичному, анафілактичному, септичному), тромбогеморагічному синдромі; невідкладна допомога та інтенсивну терапію при гострих ускладненнях цукрового діабету: гіперглікемічний з кетоацидозом, гіперосмолярній, гіперацетонемічній та гіпоглікемічній комах.	3	2
6	Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія в хірургії: методи і техніка переливання компонентів крові, посттрансфузійні реакції і ускладнення; трансфузійно-інфузійна терапія;	3	2

	парентеральне харчування; зондове та лікувальне харчування хірургічних хворих.		
7	Абдомінальна хірургія: хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки, діагностика, ускладнення, визначення лікувальної тактики; хірургічні втручання; особливості післяопераційного періода.	50	10
8	Абдомінальна хірургія: метаболічний синдром; клініка, діагностика та лікування.	32	2
9	Абдомінальна хірургія: гостра непрохідність кишок; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	36	5
10	Абдомінальна хірургія: тромбоз і емболія судин брижі кишок; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	36	5
11	Абдомінальна хірургія: гострий апендицит; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	36	5
12	Абдомінальна хірургія: хірургічні захворювання тонкої кишки; виразки тонкої кишки, дивертикули, дивертикуліт Меккеля, мезоаденіт, зовнішні кишкові нориці.	36	5
13	Абдомінальна хірургія: хірургічні захворювання печінки; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	44	8
	Всього	286	50

**Тематичний план практичних занять та семінарів
для лікарів-інтернів інтернів II року навчання**

№ з/п	Теми практичних занять/семінарів	Кількість годин	
		Пр	С
1	Абдомінальна хірургія: Хірургічні захворювання жовчних шляхів; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	48	22
2	Абдомінальна хірургія: Хірургічні захворювання селезінки; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	30	14
3	Абдомінальна хірургія: Захворювання підшлункової залози; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	44	16

4	Абдомінальна хірургія: Грижі живота; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	41	14
5	Абдомінальна хірургія: Травма живота; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	41	14
6	Проктологія: захворювання і травми прямої кишки та заднього проходу; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	18	15
7	Проктологія: захворювання ободової кишки; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	10	10
	Всього	232	115

**Тематичний план практичних занять та семінарів
для лікарів-інтернів інтернів III року навчання**

№ з/п	Теми практичних занять/семінарів	Кількість годин	
		Пр	С
1	Проктологія: захворювання ободової кишки; класифікація, клініка, діагностика та лікування, види оперативних втручань.	8	5
2	Хірургічні захворювання ендокринних органів: хірургічне лікування захворювань щитоподібної та паращитоподібних залоз.	6	6
3	Хірургічні захворювання ендокринних органів: хірургічне лікування захворювань інсулярного апарату підшлункової залози (інсулінома і ульцерозна аденома підшлункової залози).	5	5
4	Хірургічні захворювання ендокринних органів: хірургічне лікування захворювань наднирників (пухлини мозкового та кіркового шару).	5	5
5	Хірургічні захворювання судин: захворювання венозної системи; (гострі тромботичні і запальні захворювання системи нижньої порожнистої вени: тромбофлебіт, флеботромбоз нижніх кінцівок, посттромбофлебітичний синдром, варикозна хвороба; гострий тромбоз системи верхньої порожнистої вени.	4	4
6	Хірургічні захворювання судин: захворювання артеріальної системи; (облітеруючі захворювання артерій кінцівок: облітеруючий ендартеріт, облітеруючий тромбангіт (хвороба Бюргера),	4	4

	облітеруючий атеросклероз; емболія і гострий тромбоз артерій нижніх кінцівок).		
7	Хірургічні захворювання судин: ушкодження кровоносних судин (перев'язка, катетеризація та відновлення прохідності судин: види судинних швів, трансплантація і протезування судин, шунтування судин).	4	4
8	Хірургічні захворювання судин: захворювання лімфатичної системи кінцівок (лімфадема (слоновість), лімфангоїт, лімфаденіт).	4	4
9	Гнійні хірургічні захворювання: загальні дані про рани; особливості і класифікація ран; первинна хірургічна обробка рани; рання, відтермінована, пізня хірургічна обробка рани; загоєння рани: первинне, вторинне.	4	4
10	Гнійні хірургічні захворювання: гнійні захворювання кісток (остеомієліти), суглобів (артрити) і слизових суток (бурсити); дегенеративні і дистрофічні захворювання суглобів і хребта; деформації опорно-рухового апарату.	4	4
11	Гнійні хірургічні захворювання: Госпітальна інфекція та її профілактика; гнійна рана; місцеві гнійні запальні процеси.	4	4
12	Гнійні хірургічні захворювання: сепсис; перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини; специфічні інфекції.	4	4
13	Амбулаторна хірургія: організація амбулаторної хірургічної допомоги (нормативи діяльності хірурга в поліклініці, диспансерний огляд, експертиза тимчасової непрацездатності хірургічних хворих).	4	4
14	Амбулаторна хірургія: гнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини (фурункул, фурункульоз, бешиха, еризипелоїд, карбункул, гідраденіт, абсцес, флегмона).	6	6
15	Амбулаторна хірургія: негнійні захворювання шкіри та підшкірної клітковини (атероми, фіброми та ін.).	6	6
16	Торакальна хірургія: гнійно-запальні захворювання органів грудної клітки (абсцес і гангрена легень, бронхоектатична хвороба, плеврити, емпієми плеври, гострий піопневмоторакс, медіастиніт, бронхіальні нориці).	10	10
17	Торакальна хірургія: негнійні захворювання органів грудної клітки (кісти та полікістоз легень, спонтанний	10	10

	пневмоторакс, легенева кровотеча).		
18	Торакальна хірургія: міастенія як хірургічна проблема.	10	10
19	Трансплантологія: етапи розвитку трансплантації органів і створення штучних органів; організація служби гемодіалізу і трансплантації органів в Україні, законодавчі та нормативні акти; питання етики та деонтології, диспансеризація, МСЕК та реабілітація хворих, інвалідність.	6	6
20	Трансплантологія: трансплантаційна імунологія: гістосумісність типування тканин; імунобіологія відторгнення трансплантату; імуносупресія при трансплантації; імунологічний моніторинг.	5	5
21	Трансплантологія: трансплантація нирки, однієї або двох легень, ортотопічна трансплантація печінки, підшлункової залози та серця. Донорське забезпечення трансплантації.	5	5
22	Опіки та відмороження: І. Опіки, класифікація, ознаки; перша медична допомога в бойових і небойових умовах; особливості ураження бойовими вогнесумішами, перша медична допомога; особливості допомоги при опіках очей та дихальних шляхів різного походження; хімічні опіки.	18	15
23	Опіки та відмороження: II. Відмороження: класифікація, ознаки; траншейна стопа, замерзання; перша медична допомога в бойових і небойових умовах. Гіпертермія, перша медична допомога в бойових і небойових умовах.	18	15
24	Хірургія серця та магістральних судин: сучасний стан кардіохірургії. Діагностика та диференційна діагностика патології серця та магістральних судин. Комплексне лікування патології серця та магістральних судин. Особливості кардіохірургічних операцій. Методи профілактики та лікування ускладнень в кардіохірургії.	4	4
25	Хірургія серця та магістральних судин: Набуті вади серця й захворювання перикарду. Класифікація. Загальні особливості діагностики та диференційної діагностики набутих вад серця. Характеристика мітральних і аортальних клапанних вад серця. Покази до застосування відкритих хірургічних та ендovasкулярних методів лікування. Методи профілактики ускладнень. Захворювання перикарду. Класифікація. Клініка, діагностика, лікування.	4	4

26	Хірургія серця та магістральних судин: Ішемічна хвороба серця. Анатомія вінцевого кровопостачання. Методи діагностики патології коронарних артерій. Покази до застосування хірургічних та ендоваскулярних методів лікування коронарного атеросклерозу. Хірургічні та ендоваскулярні методи лікування різних форм ІХС. Методи профілактики ускладнень.	4	4
27	Хірургія серця та магістральних судин: Аневризми грудної та черевної аорти; розширюючі аневризми аорти. Визначення. Класифікація. Етіологія, патогенез. Клініка, діагностика, диференціальна діагностика та лікувальна тактика при аневризмах аорти. Хірургічні та ендоваскулярні методи лікування.	4	4
	Всього	170	161

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ І ВМІНЬ
для лікарів-інтернів за фахом «Хірургія»
під час проходження інтернатури на освітній частині

Оцінка знань лікарів-інтернів з хірургії проводиться диференційовано з урахуванням ступеня опанування практичних навичок – вміння здійснювати діагностику та диференційну діагностику хірургічних захворювань, формулювати клінічний діагноз згідно вимогам сучасних діючих класифікацій, визначати прогноз, надати допомогу при надзвичайних станах, здійснювати диференційоване лікування, реабілітацію та профілактику, вміти вирішувати конкретні питання медико-соціальної експертизи.

I. Критерії оцінки практичних навичок та вмінь:

Оцінка «**відмінно**» ставиться лікареві-інтерну, який глибоко і досконало оволодів методикою опитування та фізичного дослідження хворого, відмінно володіє прийомами визначення симптомів різних захворювань внутрішніх органів, вільно володіє діагностичними та лікувальними маніпуляціями, вміє скласти план лікування, знає об'єм і правильно інтерпретує дані додаткових (лабораторних та інструментальних) методів дослідження.

Оцінка «**добре**» ставиться лікареві-інтерну, який глибоко і досконало оволодів методикою опитування та фізичного дослідження хворого, але допускає незначні помилки в порядку обстеження та інтерпретації результатів додаткових (лабораторних та інструментальних) методів дослідження, а також при проведенні діагностичних та лікувальних маніпуляцій.

Оцінка «**задовільно**» ставиться лікареві-інтерну, який оволодів методикою обстеження хворих, але допускає суттєві порушення в порядку та методиці проведення фізичного та додаткового обстеження хворих, в

інтерпретації результатів додаткових (лабораторних та інструментальних) методів дослідження, помиляється при виконанні діагностичних та лікувальних маніпуляцій.

Оцінка **«незадовільно»** ставиться лікареві-інтерну, який не засвоїв практичних навичок або неповністю опанував необхідні практичні навички.

II. Критерії оцінки теоретичних знань:

Оцінка **«відмінно»** ставиться лікареві-інтерну, який глибоко і досконало засвоїв теоретичний матеріал, може визначити етіологію, патогенез, клінічні особливості і варіанти захворювання, вільно проводить обґрунтування діагнозу, здійснює диференційну діагностику, може скласти детальний план лікування та реабілітації конкретного хворого (рішення клінічної ситуаційної задачі), надати невідкладну допомогу при захворюваннях внутрішніх органів, має глибокі знання з фармакодинаміки, фармакокінетики загальнозовживаних препаратів, знає протипокази, побічні дії ліків та їх диференційоване застосування, знає дози ліків в обсязі програми, вміє виписувати рецепти та оформити лист лікарських призначень конкретному хворому, вміє вирішити питання медико-соціальної експертизи.

Оцінка **«добре»** ставиться лікареві-інтерну, який добре засвоїв матеріал з усіх запланованих розділів хірургії, має добру практичну підготовку, достатньо володіє питаннями фармакодинаміки, фармакокінетики, побічні дії загальнозовживаних препаратів, вміє їх застосовувати, знає дози ліків в обсязі програми, але допускає неточності, вміє виписати рецепт на задану лікарську форму та оформити лист лікарських призначень конкретному хворому, допускає окремі неточності у відповідях та при вирішенні клінічної ситуаційної задачі.

Оцінка **«задовільно»** ставиться лікареві-інтерну, який має знання з основних питань хірургії, має задовільну практичну підготовку, але не засвоїв деталі; який знає механізм дії та побічні дії основних груп ліків, які передбачені програмою. Вміє правильно виписати рецепт та оформити лист лікарських призначень, допускає окремі суттєві помилки у відповідях та при вирішенні клінічної ситуаційної задачі.

Оцінка **«незадовільно»** ставиться лікареві-інтерну, який не знає значної кількості матеріалу, допускає суттєві помилки при відповідях, не знає механізмів дії та побічні дії основних груп ліків, не вміє виписати рецепт та оформити лист лікарських призначень, допускає значні помилки при вирішенні клінічної задачі та не засвоїв практичних навичок.

VIII. ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, НА ЯКИХ БАЗУЄТЬСЯ ПРОГРАМА, РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА, ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

1. Закон «Про вищу освіту» - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» Наказ МОЗ України від 29 березня 2002 року № 117.
3. Постанова Кабінету міністрів України №762 від 07 липня 2021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти»
4. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти 2015 – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п>.
5. Наказ Міністерства охорони здоров'я України №1254 від 22.06.2021 «Про затвердження Положення про інтернатуру», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2021 року за №1081/36/36703)
6. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) – https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/04_2016_ESG_2015.pdf

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Амбулаторна хірургія / Коржик Н.П., Миронюк О.М. –К.: Книга Плюс, 2010. –264 с.
2. Амбулаторна хірургія: посіб. для лікарів заг. практики / В. М. Ждан, М. В. Ткаченко, М. І. Кравців; Вищ. держ. навч. закл. України "Укр. мед. стоматол. акад.". - Полтава: АСМІ, 2018. - 204 с.: табл., мал.
3. Бойова травма серця, грудної аорти та магістральних судин кінцівок: посібник / В. В. Лазоришинець [та ін.]; ред. В. І. Цимбалюк; Тернопільський національний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2019. - 428 с.
4. Воєнно-польова хірургія: [практ. і навч. посібник] / Я. Л. Заруцький [та ін.]; ред. д-ра мед. наук проф. Я. Л. Заруцького, д-ра мед. наук проф. В. Я. Білого. - Київ: Фенікс, 2018. - 544 с.: рис., табл.
5. Воєнно-польова хірургія: підручник / Заруцький Я. Л. [та ін.]; ред. д-ра мед. наук, проф. Я. Л. Заруцького і акад. НАМН України, д-ра мед. наук, проф. В. М. Запорожана. - Одеса: Одес. медун-т, 2016. - 415 с.: рис.
6. Гінекологія / В. К. Ліхачов - Вінниця: Нова Книга, 2022. – 688 с.
7. Гнійно-септична хірургія. Навчальний посібник/ С.Шаповвал. – Медицина. –2019.-192с.

8. Гострі гнійні захворювання: анатомо -клінічне обґрунтування та ос - нови хірургічної допомоги: навчальний посібник для студентів медичних факультетів вищих навчальних закладів III -IV рівня акредитації та ліка -рів - інтернів за спеціальністю 222 «Медицина» / О. А. Григор'єва, А. С. Писаренко, Е.Р. Скаковський. –Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. –75 с

9. Декомпенсований цироз печінки / Русин В.І., Сипливий В.О., Русин А.В., Береснев О.В., Рум'янцев К.Е.. – Ужгород, 2006. – 229с.

10. Діагностика та моніторинг ендотоксикозу у хірургічних хворих: монографія /Годлевський А.І., Саволук С.І. – Вінниця: Нова Книга, 2015. – 232 с.

11. Ендокринологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів /[Боднар П.М., Фомін П.Д., Шепетько Є.М. [та ін.]; ред. проф. Боднара П.М.- вид. 3, переробл. та допов. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 480 с.

12. Ендоскопічна хірургія: навчальний посібник для студентів старших курсів медичних закладів вищої освіти, лікарів-інтернів, резидентів, слухачів закладів післядипломної освіти, які готують фахівців у галузі “Охорона здоров'я” зі спеціальності “Хірургічні хвороби” / В. М. Запорожан [та ін.]; ред.: В. М. Запорожан, В. В. Грубнік. - Київ: ВСВ "Медицина", 2019. - 592 с.

13. Еталони практичних навичок зі спеціальності «Хірургія»: навчальний посібник / Бобров О. Є., Паламарчук В. І., Тураєв П. І., Гвоздяк М. М., Мендель М. А. – К., видавничий дім «Асканія», 2011 – 157с.

14. Загальна хірургія з клінічною психологією: підруч. для студентів вищ. мед. навч. закл. III-IV рівня акредитації / О. Є. Каніковський [та ін.]; ред. О. Є. Каніковського [та ін.]. - Вінниця: Рогальська І. О., 2015. - 589 с.: іл., табл.

15. Загальна хірургія: [підруч. для студентів ВНЗ] / [В. П. Андрущенко та ін.]; ред. проф.: Я. С. Березницького [та ін.]. - 2-ге вид. - Вінниця: Нова Книга, 2020. - 342 с.: рис., табл. - (Національний підручник).

16. Загальна хірургія: базовий підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / М. Д. Желіба [та ін.]; ред. М. Д. Желіба. - 2-е вид., виправ. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 448 с.

17. Загальна хірургія: базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів - медичних університетів, інститутів й академій / С. Д. Хіміч [та ін.]; ред.: С. Д. Хіміч, М. Д. Желіба. - 3-е вид., виправ. і доп. - Київ: ВСВ "Медицина", 2018. - 608 с.

18. Загальна хірургія: підручник / П. О. Герасимчук [та ін.]; ред. П. О. Герасимчук; Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України. - Тернопіль: ТНМУ "Укрмедкнига", 2020. - 696 с.: іл.

19. Загальна хірургія: підручник для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України / В. П. Андрущенко [та ін.]; ред. Я. С. Березницький [та ін.]. - Вінниця: Нова Книга, 2018. - 344 с.: іл.

20. Інноваційні малоінвазивні технології в хірургічному лікуванні хронічних захворювань вен нижніх кінцівок: монографія / С.І. Саволук, В.А.

Ходос, В.С. Горбовець, М.І. Музь, Р.А. Геращенко. – Київ – Вінниця: ПП Балюк І.Б. – 2020. – 146 с.

21. Кваліфікація порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: метод. рек. / [О. В. Процюк, Д. О. Алексєєва-Процюк]. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2018. – 55 с.

22. Керівництво з воєнно-польової терапії (спеціальна частина) / Г.В. Мясников. – К., 2015. – 256 с.

23. Клінічна трансфузіологія. Частина IV. Нормативно-правові аспекти гемо трансфузіології / ред. Польового В.П., Левченко О.М., Малигон О.І., Загороднього В.В. //Одеса: Медуніверситет, -2017. -338 с.

24. Клінічна доплерівська ультрасонографія / За. ред. Пола Л. Алана та ін. / пер. з англ. – Львів: Медицина світу, 2007. – 374 с.

25. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги: підручник /Тарасюк В.С., Матвійчук М.В., Паламар І.В., Корольова Н.Д., Кучанська Г.Б., Новицький Н.О. - К.: «Медицина», 2011. – 526 с.

26. Методи консервативної та хірургічної реабілітації у постраждалих з наслідками опіків: Навчальний посібник / Г.П. Козинець, Ю.М. Васильчук, В.Д. Пінчук [та ін.] – Київ, СП «Інтертехнодрук Поліграфсервіс», 2010. – 100 с.

27. Методичні вказівки до практичних занять з хірургії (модуль 8): Навчальний посібник / Безродний Б.Г., Колосович І.В., Короткий В.М. [та ін.]; ред. Б. Г. Безродного- К.: ВПЦ «Експрес», 2017. - 614 с.

28. Мініінвазивна хірургія ускладнених форм гострого калькульозного холециститу: автореф. дис. . д-ра мед. наук: 14.01.03 / Коломійцев Василь Іванович; Нац. акад. мед. наук України, ДУ "Нац. ін-т хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова". - Київ, 2015. - 40 с.: табл.

29. Наказ МОЗ України від 30.09.2013 р. № 838 «Про систему комбустіологічної допомоги в Україні».

30. Невідкладна військова хірургія. / пер. з англ. –Київ, Наш Формат, 2015. –568 с.

31. Невідкладні стани в хірургії: навчальний посібник / К. М. Бобак, А. І. Бобак, В. В. Киретів, О. М. Парійчук, І. В. Сарахман, І. І. Романишин, Л. Б. Бандрівський, О. С. Брунарська; ред. Л. М. Ковальчука.— К.: ВСВ «Медицина», 2017.— 560 с.

32. Онкологія : підручник / А. І. Шевченко, О. П. Колеснік, Н. Ф. Шевченко [та ін.] ; ред. А. І. Шевченка. –Вінниця : Нова Книга, 2020. –488 с

33. Онкологія: підручник / Ю.В. Думанський, А.І. Шевченко, І.Й. Галайчук [та ін.]; ред. Г.В. Бондаря, А.І. Шевченка, І.Й. Галайчука. —2-е вид., переробл. та допов. — К. : ВСВ «Медицина», 2019. —520 с.

34. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та шиї: баз. підруч. для студентів стоматол. ф-тів ВНЗ МОЗ України IV рівня акредитації / Півторак В. І. [та ін.]; ред. проф. Півторака В. І., проф. Проніної О. М. - Вінниця: Нова Книга, 2016. - 310 с.: іл. - (Національний підручник).

35. Оперативна хірургія та топографічна анатомія: національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / Ю. Т. Ахтемійчук [та ін.]; ред. М. П. Ковальський. - 3-є вид., виправ. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 504 с.: 40 с. кольор. вкл.

36. Оптимізація лікування пухлин середостіння: методичні рекомендації / В. Д. Захаричев, А. В. Ганул. - Київ: [б. в.], 2016. - 28 с.

37. Перитоніт – одвічна проблема невідкладної хірургії: монографія / ред. В.П. Польового, В.В. Бойко, Р.І. Сидорчука. – Чернівці: Медуніверситет, 2012. – 376 с.

38. Післяопераційні грижі живота / Фелештинський Я.П.. – К.: ТОВ «Бізнес–Логіка» 2012. – 200 с.

39. Політравма: хірургія, травматологія, анестезіологія, інтенсивна терапія /Фомін П.Д. [та ін.], ред. Ф.С. Глумчера, П.Д. Фоміна, Є.Г. Педаченко, В.Г. Гетьмана, Г.Г. Рощина. -К.: 2012.- 780 с.

40. Рак молочної залози у жінок: управління факторами ризику / В. В. Рудень, Д. Є. Москвяк-Лесняк. - Львів: ЛНМУ імені Данила Галицького, 2017. - 129 с.

41. Рани: загальні поняття, діагностично-лікувальні підходи на догоспітальному та ранньому госпітальному етапах : навч. посіб. : для лікарів-слухачів післядипл. освіти, лікарів-інтернів вищ. мед. навч. закл. /І. С. Зозуля,Б. І Слонецький,М. В. Максименко,А. І. Зозуля,І. В. Вербицький; За ред.І. С. Зозуля.–Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2013.–105 с.

42. Топографічна, клінічна анатомія та оперативна хірургія: зб. тест. завдань для студентів вищ. мед. закл. III - IV рівня акредитації та лікарів-інтернів за фахом 222 "Медицина" / М. А. Волошин, Е. Р. Скаковський, О. А. Григор'єва; Запоріж. держ. мед. ун-т. - Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. - 280 с. - Бібліогр.: с. 277-278.

43. Травматологія та ортопедія: підручник / О. А. Бур'янов [и др.] ; ред.: Г. Г. Голка, О. А. Бур'янов, В. Г. Климовицький ; МОЗ України. -Вінниця : Нова книга, 2019 – 132 с.

44. Трансплантологія: для студентів вищих навчальних закладів МОЗ України та лікарів-інтернів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України / С. П. Кравченко, Р.В. Луценко, О. А. Шкурупій ; Укр. мед. стоматол.акад. -Полтава : УМСА, 2018. – 262 с.

45. Трахеостома: короткий опис втручання та догляду / Ю. О. Сережко. - Київ: [б. в.], 2016. - 28 с.

46. TNM класифікація злоякісних пухлин: методичний посібник: пер. з англ. / ред. А. І. Шевченко; пер. з англ. О. П. Колесникова [та ін.]. - Вінниця: ПП "Нова книга", 2019. - 88 с.

47. Ургентна абдомінальна хірургія. Навчальний посібник / В.І. Ляховський, І.І. Немченко, О.М. Люлька, О.П. Ковальов, О.Г. Краснов, Т.В. Городова-Андрєєва. – Полтава, ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2018. – 224с.

48. Урологія: підручник / С.П.Пасечников [та ін.]; ред. С.П.Пасечников - Вінниця: Нова Книга, 2019. – 400 с.

49. Хірургічні хвороби: підручник /Березницький Я.С., Вільцанюк О.А., Желіба М.Д., Фомін П.Д. [та ін.] / ред. П.Д.Фоміна, професора Я.С. Березницького. - К.: ВСВ «Медицина», 2016.- 408 с.

50. Хірургічні ускладнення ін'єкційної наркоманії: проблеми та особливості лікування / І. Д. Герич, А. Г. Іфтодій, О. В. Більцан. - Львів-Чернівці: Букрек, 2016. - 488 с.: іл.

51. Хірургічні хвороби: національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / Я. С. Березницький [и др.]; ред.: П. Д. Фомін, Я. С. Березницький. - Київ: ВСВ "Медицина", 2016. - 408 с.: 8 с. кольор. вкл.

52. Хірургія надзвичайних ситуацій: навч. посібник / Володимир Дмитрович Шейко, Борис Пилипович Лисенко, Анатолій Леонідович Челішвілі та ін.; заг. ред. В.Д. Шейко; УМСА. -Полтава, - 2007 (РВВ УМСА). -144 с.

53. Хірургія гнійно-некротичних ускладнень за синдрому діабетичної стопи / І. Я. Дзюбановський [та ін.]; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України". - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2018. - 316 с.: іл.

54. Хірургія надзвичайних ситуацій: навч. посіб. / Шейко В. Д., Панасенко С. І., Челішвілі А. Л.; Укр. мед. стоматол. акад. - Полтава: Астроя, 2019. - 217 с.: рис., табл. хірургія пошкоджень. Надання екстреної медичної допомоги в центрі травми багатoproфільної лікарні: посібник / І. О. Воробей [та ін.]; ред. О. В. Мазуренка, Г. Г. Рощина; Нац. мед. акад. післядиплом. освіти ім. П. Л. Шупика. - Київ: Гордон, 2018. - 154 с.: рис., табл.

55. Хірургія природженої непрохідності тонкої кишки у новонароджених дітей: монографія / Слепов О. К., Мигур М. Ю. - Київ: БАРМИ, 2021. - 255 с.: рис., табл.

56. Хірургія серцевих ушкоджень. Особливості сучасної доктрини = Хирургия сердечных повреждений. Особенности современной доктрины = Surgery of heart injuries. Feature of modern concept / В. В. Бойко [та ін.]. - Харків: Промінь, 2016. - 156 с.: іл.

57. Хірургія шийного відділу хребта: [монографія] / Є. І. Слинько, М. В. Хижняк, Ю. Є. Педаченко; ДУ "Ін-т нейрохірургії ім. А. П. Ромоданова НАМН України". - Київ: Інтерсервіс, 2019. - 463 с.: рис., табл.

58. Хірургія: в 2-х т. Т. 1.: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів / С. О. Бойко [та ін.]; ред.: П. Г. Кондратенко, В. І. Русин. - Вінниця: Нова Книга, 2019. - 704 с.: іл.

59. Хірургія: навч. посіб. / О. Б. Кутовий [та ін.], ред. д-ра мед. наук, проф. О. Б. Кутового; ДЗ "Дніпропетр. мед. акад. МОЗ України", Каф. хірургії №2. - Дніпропетровськ: Усик Т. Л., 2015 .Ч. 1. - 2015. - 287 с.: рис., табл.

60. Хірургія: підручник / О. М. Кіт, А. О. Боб, В. С. Жуковський; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України". - 2-е вид., перероб і доп. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2019. - 620 с.: іл.

61. Хірургія: підручник для студентів вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів освіти I-II рівнів акредитації / О. М. Кіт [та ін.]; ДВНЗ "Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського". - 2-е вид., без змін. - Тернопіль: ТДМУ "Укрмедкнига", 2016. - 644 с.

62. Хірургія: підручник: в 2-х т. Т. 1: Загальна хірургія з основними видами хірургічної патології. Лікування хворого в хірургічному стаціонарі: підручник / Р. О. Сабадишин [та ін.]. - Вінниця: ПП "Нова книга", 2018. - 784 с.: рис. Хірургія: підручник: у 2 т. Т. 2: Спеціальна хірургія / Сабадишин Р. О. [та ін.]-Вінниця: Нова Книга, 2018. - 588 с.: рис.

63. Хірургія: Том 3 (книга 1) базовий підручник / Я. С.Березницький [та ін.]; ред. Я. С.Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова. - Дніпропетровськ: РВА "Дніпро - VAL", 2011. - 780 с.

64. Хірургія: Том 3 (книга 2) базовий підручник / Я.С.Березницький [та ін.]; ред. Я. С. Березницького, М. П. Захараша, В. Г. Мішалова. - Дніпропетровськ: РВА "Дніпро - VAL", 2011. - 782 с.

65. Холодова травма / Г.П. Козинець, В.М. Денисенко, А.В. Сотников // – Вказівки з воєнно-польової хірургії. – К.: СПД Чалчинська Н.В., 2014. – 396 с.

74. Холодова травма / Г.П. Козинець: Навчальний посібник – К.: Логос, 2013. – 156 с.

66. Beynon, J., Harris, D.A., Davies, M., Evans, M. (Eds.) Coloproctology. A Practical Guide. Springer 2017. - 338 p.

67. Clinical anatomy and operative surgery = Клінічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for English-speaking foreign students / О. V. Tsyhykalo. - Vinnytsia : Nova knyha, 2020. - 528 p. : fig. - Бібліогр.: с. 527.

68. Clinical Anatomy and operative surgery = Клінічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for students of higher medical education establishments / О. М. Slobodian [et al.] ; ed. V. Yu. Yershov. - Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2018. - 504 p. : il.

69. General surgery : [пер. з укр.] / [V. P. Andriushchenko et al.] ; ed. by Bereznytsky Ya. S. [et al.] . - 2nd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2020. - 327 p.

70. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of higher medical educational establishments / S. D. Khimich [et al.] ; ed.: S. D. Khimich, M. D. Zheliba. - Kyiv : AUS Medicine Publishing, 2019. - 536 p.: il.

71. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of higher educational institutions / V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. Ya. S. Bereznytsky [et al.]. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2019. - 328 p. : il.

72. General surgery = Загальна хірургія : textbook for students of the higher medical education of the Ministry of Health of Ukraine / V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. Ya. S. Bereznytsky [et al.]. - 2nd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2020. - 328 p. : il.

73. General surgery : [textbook]: [пер. з укр.] / V. P. Andriushchenko et al.; ed. by Bereznytsky Ya. S. [et al.] . - 2nd ed. - Vinnytsia: Nova Knyha, 2020. - 327 p.: fig., tab.

74. General surgery =Загальна хірургія : / V. P. Andriushchenko [et al.] ; ed. by Ya. S. Bereznytskyi, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov, V. O. Shidlovskiy. - Vinnytsia : Nova knyha, 2019. - 327 p.

75. Sidawy, Anton N. and Perler, Bruce A., "Rutherford's Vascular Surgery and Endovascular Therapy" (2018). Faculty Bookshelf. -133 p.

76. Surgery : [textbook for students of higher med. educational institutions] / [Kateryna M. Amosova et al.] ; ed. by Bereznyts'kyu Ya. S., Zakharash M. P., Mishalov V. G. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2016. - 711 p. : fig. - (Національний підручник).

77. Surgery : [textbook for students of higher med. educational institutions] / [Kateryna M. Amosova et al.] ; ed. by Bereznyts'kyu Ya. S., Zakharash M. P., Mishalov V. G. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2016. - 711 p. : fig. - (Національний підручник).

78. Surgery = Хірургія : textbook for students of higher medical educational institutions of Ministry of Health of Ukraine / K. M. Amosova [et al.] ; ed.: Ya. S. Bereznyts'kyu, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2021. - 712 p.

79. Surgery = Хірургія : textbook for students of higher medical educational institutions of Ministry of Health of Ukraine / K. M. Amosova [et al.] ; ed.: Ya. S. Bereznyts'kyu, M. P. Zakharash, V. G. Mishalov. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2021. - 712 p. : il.

80. Topographical anatomy and operative surgery : textbook for English-speaking foreign students / O. V. Tsyhykalo. - 3rd ed. - Vinnytsia : Nova Knyha, 2018. - 528 p.

81. Topographical anatomy and operative surgery Топографічна анатомія та оперативна хірургія : textbook for English-speaking foreign students / O. V. Tsyhykalo. - 3rd ed. - Vinnytsya : Nova Knyha, 2018. - 528 p. : il.